

דף קלג

ריג. א. האם מותר לקצוץ נגע צרעת בשאינו מתכוין לכך אלא לצורך אחר? האם מותר להתעסק בפעולות שונות כדרכו הגם שעיי"כ ייקצץ הנגע?

ב. האם מותר למול כשיש נגע בערלה, באופן שמכוין לחתוך את הנגע?
ג. מה דינה של מילה שלא בזמנה ביום טוב?

א. אמר רבא: אפילו רבי שמעון המתיר דבר שאינו מתכוין, מודה הוא ב'פסיק רישיה ולא ימות' שאסור, הלכך כל העושה פעולה שודאי תקוץ את הצרעת, אפילו אין כוונתו לכך – אסור. וכן חזר וסבר אביי. ואולם דרשו בתוספתא (מלעשות) שמותר לאדם לקשור סיב שעל גבי רגלו ולהשתמש במוט על גבי כתפו, ואם עבר עיי"כ הנגע – עבר (והוא שלא נתכוין לכך). ומבואר בגמרא (לפי לשון אחת) שגם באופן של 'פסיק רישיה...' התיר הכתוב בכגון זה.

ב. מבואר מסוגיית הגמרא שהמל ומתכוין לחתוך את הנגע, כגון גדול שמל את עצמו או אב המל את בנו – ימול אדם אחר שאינו מתכוין לכך (– שאינו חושש לטהרנו. רש"י). ואם אין אחר – אעפ"כ ימול (בשר – להתיר מילה בצרעת).

א. כן פרשו בגמרא לפי מה שסבר אביי בתחילה. אך גם לפי האמת כתב הרמב"ן שנצרך הכתוב במילה להתיר באופן זה שמתכוין להסיר הנגע, שאל"כ למה לי קרא הלא מותר אף לדבר הרשות בפסיק רישיה. וערשב"א שפירש באופן אחר. אך גם לפי שיטתו מסתבר שמותר שכיון שפס"ר בכל מקום כמתכוין ואעפ"כ התיר הכתוב, הוא הדין למתכוין ממש.

ב. אם יהא מצוי אחר ביום השמיני, משמע מרבנו חננאל שיש להמתין לו. ואין הדבר מוסכם (ע' דברי יחזקאל יב, ג).

ג. כשמל אחר, יש אומרים [עפ"י דיוק דברי רש"י] שלא ימול בשליחות האב ושלא בנוכחותו, כי אז נמצא האב עובר משום קציצת בהרת. ואין הדבר מוסכם (ע' משנה למלך הל' טומאת צרעת י, א; יד שאול יו"ד רס; זכר יצחק ה; רב פעלים ח"א או"ח יד; חדושים ובאורים).

ג. מילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב, וכמה מקורות נאמרו בדבר; – משריפת נותר שאסרה תורה לשרפו ביום טוב (עד בקר – ליתן בוקר שני לשרפתו. חזקיה); מאיסור הקטרת אברי חול ביום טוב (עלת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת וביו"ט. אביי); הוא לבדו יעשה לכם – ולא מילה שלא בזמנה (שיכולה לבוא ב'קל וחומר' ממילה שדוחה צרעת, כ"ש שתדחה יו"ט ושבת שדוחים את העבודה. רבא);

נאמר ביום טוב שבתון – הרי יש בו עשה ולא תעשה, ואין עשה של מילה דוחה ל"ת ועשה (רב אשי).

א. אף מילה שזמנה בשבת הסמוכה ליום טוב, אם נדחתה משבת אין עושים אותה ביום טוב, ואין אומרים תהא כעולת שבת שקריבה ביום טוב (עפ"י אור שמח ואבי עזרי מילה א, ט).

ב. לדעת הרמב"ם (מילה א, טו) ובה"ג, מילה שלא בזמנה דוחה יום טוב שני של גלויות [אבל לא יום שני של ראש השנה]. ודעת הרא"ש שאינה דוחה. וכן פסק בשלחן ערוך, וגם בשנולד בין השמשות והריהי ספק בזמנה ספק שאינה זמנה (שו"ע יו"ד רסו, ח). והש"ך פסק כהרמב"ם.

- ר"ד. א. המל בשבת, האם מותר לו לחזור אחר ציצין שאין מעכבים את המילה, לחתכם?
ב. מי שמל בשבת ולא ליקט כל הציצין המעכבים, האם חייב משום חילול שבת?
ג. מציצת הדם במילה, מה ענינה? ומה דינו של אומן שאינו מוציץ?
ד. אלו צרכי מילה נעשים בשבת לצורך רפואת המכה, וכיצד?

א. ציצין (= שיווי הערלה) שאין מעכבים את המילה, שאינם חופים את רוב העטרה; כל זמן שלא פירש מהמילה (שלא סילק ידיו. רש"י) – חוזר עליהם אפילו בשבת (שהכל דבר אחד הוא והרי ניתנה שבת לידחות אצל המילה). פירש – אינו חוזר. כן שנו בברייתא. ותלו בגמרא דבר זה במחלוקת תנאים בענין אחר, אם כשפירש וחזר נחשב הדבר כהתחלה חדשה ואסור או שמה נחשב הכל כהמשך לאותו מעשה – כן דעת רבי יוסי.

א. להלכה נפסק כדברי הברייתא שאינו חוזר בשבת וביו"ט על ציצים שאינם מעכבים, אם פירש – כי כן סוברים כל התנאים כסתמא דברייתא, מלבד רבי יוסי (עפ"י רמב"ן ורשב"א; יו"ד רסו, ב. והרישב"א במגילה כא. פסק כרבי יוסי בלחם הפנים, ולדבריו יצא עפ"י סוגיתנו שחוזר על ציצין שאין מעכבים. וכן כתב השאג"א (נא) לשמוע מהרא"ש בנדרים ח. וע' בית הלוי ח"ב מז, ז שכתב בדעת כמה פוסקים שהדבר ספק להלכה).

יש שכתב שמשמע שאסור הדבר מדאורייתא (אגרות משה חו"מ ח"ב עט, ג). ויש שנוקט שבאותה שבת מותר לחזור מדאורייתא אף לאחר שפירש (חדושים ובאורים).

ב. בחול, לדעת הרמב"ם (מילה ב, ד) אם פירש מן המילה אינו חוזר על ציצין שאין מעכבים. ויש חולקים (ע' טור יו"ד רסד). וכתב הרמ"א (רסד, ה) שלכתחילה יטול כל הציצים הגדולים, אף שאינם מעכבים. ובשגת אריה (ג) נקט לעיקר שאין צריך, הלכך בתינוק חלוש שיש חשש קצת חולי בעלמא ראוי לסמוך על כך. (וע"ע בשו"ת המאיר לעולם ח"א כו). ואם המילה היתה כתיקונה ורק אחר כך נמשך ציץ, ודאי אין צריך לתקן (עפ"י משיב דבר ח"ב נב, עע"ש). כשחוזר על ציצין המעכבים [מן הדין ולא מדרבנן משום מראית העין. חת"ס, מובא בפ"ת] – חוזר ומברך כל הברכות [בלא אמירת 'קיים את הילד הזה...], אבל כשחוזר על ציצין שאין מעכבים – אינו מברך (עפ"י רמ"א יו"ד רסה, ג).

ג. נראה שאפילו יש צרעת בציץ שאינו מעכב – מותר למול ולהסיר הצרעת. אך אם כבר פירש אפשר שאסור (עפ"י חדושים ובאורים).

ב. מי שמל בשבת ולא חתך את הציצין המעכבים; כל שיש אפשרות להמשיך את הפעולה באותו היום – אינו חייב, שהרי יכול לומר אני התחלתי חצי מהמצוה (ברשות), אתם עשו את החצי השני (רב פפא), אבל אם התחיל סמוך לצאת השבת בענין שאין שהות להמשיך למול היום – חייב כרת, שהרי עשה חבורה בשבת בלא שקיים המצוה.

א. משמע בגמרא שאם אמרו לו אל תתחיל שלא תספיק לגמור מעשיך, ואמר: אתחיל ואגמור, ולבסוף לא הספיק – הרי זה בגדר מזיד וחייב כרת מפני שהתחיל שלא ברשות שהרי הזהירוהו. וכן נראה מתוך דברי מהרי"ט (בתשובה ח"א סוס"י נז) שכל כגון זה נחשב מזיד. אך יש לדחות שב"ד הזהירוהו ועבר על דבריהם לכך חייב [או אם היו עדים שהתרו בו וקיבל התראה. וע' בהגהות מהרש"ם כאן], אבל באחרים י"ל שהוא כשוגג. ואם לא הזהירוהו אלא שטעה וסבר שיוכל להספיק לגמור ולא הספיק – יש אומרים שאינו חייב חטאת מפני שטעה בדבר מצוה הוא והרי עשה מקצת מן המצוה (עפ"י חדושי רא"מ הורביץ).

ב. מוכח בגמרא שגם אם בכוונה מל והשאיר ציצין המעכבים וליקטם לאחר מכן בשבת – אינו חייב כרת. ומשמע מהלשון שאף מותר לכתחילה, ואעפ"י שיכול היה לעשות הכל בחיתוך אחד ועשה שנים – כיון שהכל חלק מהמצוה אין כאן חילול שבת (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"א קנה).

ג. מילה בשבת כשאדם אחד מל ואחר פורע; נחלקו הפוסקים אם מותר לעשות כן אם לאו; השו"ע אוסר והרמ"א כתב להתיר מדינא. וכן נקטו הש"ך והט"ז וש"א למעשה (יו"ד סו"י רסו. וע"ע שאג"א נט שכתב שלא יפסיק המוהל בין החיתוך לפריעה בשבת, אבל אם הפסיק, יכול הוא או אחר לפרוע. ובערוה"ש תמה על כך וסיים שאין הקפדה לא על הפסק ולא על אדם אחד או שנים: 'לכן בימינו לא שמענו מי שמקפיד על זה אף לכתחילה').

ג. מציצת הדם במילה נצרכת משום סכנה לתינוק. ולכן מציצה דוחה שבת, הגם שיש בה מלאכה דאוריתא משום חבלה. אומן שאינו מוצץ – אמר רב פפא: מעבירים אותו משום סכנה.

א. יתכן שמעבירים אותו בלא התראה, משום סכנה (ע' חדושים ובאורים קלג:).

ב. נחלקו דעות הפוסקים האם המציצה חייבת להעשות בפה דוקא, או אפשר אף על ידי דבר אחר, כגון ע"י מין ספוגית או צינור וכד' – בין בחול בין בשבת (מובא בבאה"ל ר"ס שלא ועוד). ובמקום חשש הידבקות במחלות מסוכנות, עדיף למצוץ שלא בפה (כן הורו גדולי מורי הוראה שליט"א).

ד. נותנים על המכה איספלנית וכמון. אם לא שחק מערב שבת – לועס בשיניו ונותן.

אם לא טרף יין ושמן מערב שבת – ינתן זה בעצמו וזה בעצמו, ופרשו בגמרא (קלג.) שלדברי רבי מאיר יכול ליתנם ביחד שלדעתו טורפים יין ושמן לחולה ובלבד שלא יטרפם ויערבם יפה יפה [אם כי החמיר רבי מאיר על עצמו כדברי חבריו שלא לערבם כלל].

ואין עושים לה חלוק (כעין כיס דחוק שהיו מלבישים על ראש הגיד) לכתחילה אבל כורך עליה סמרטוט.

א. אם אי אפשר לשחוק הכמון בשיניו וכד' – תידחה המילה, שלהלכה מכשירי מילה אינם דוחים את השבת, ואפילו באיסור שבות, לא רק במלאכה דאוריתא. ואם נתודע רק לאחר המילה שאין לו כמון – ודאי מותר להביא כמון ולטחנו, ומכל מקום אם אפשר לו לשנות בלא נזק לחולה – צריך לשנות (עפ"י משנ"ב שלא סק"ג).

ב. נחלקו דעות הפוסקים האם הלכה כרבי מאיר שמוותר ליתן בקערה שמן ויין לחולה ואם נתערבו נתערבו, או שמא אסור וצריך ליתנם כל אחד בנפרד על המכה (ע' מ"מ שבת ב,י; משנ"ב שלא סק"ו ובאה"ל).

דין רחיצת הולד – להלן קלד.

אם לא התקין מערב שבת – כורך על אצבעו ומביא (דרך מלבוש, לשנותו מדרך הוצאה בחול), ואפילו מחצר אחרת.

דרך רשות הרבים – אסור להביא כיון שאין זה דרך מלבוש ממש, אבל דרך כרמלית מצדד הא"ר להתיר (משנ"ב שלא סק"ל).